

OBRAZOVANJE PROTIV KORUPCIJE

Izvještaj istraživanja

Percepcija sitne korupcije i neetičnoga ponašanja u hrvatskim srednjim školama

Esad Bratović

2014

Nositelj projekta

Partner

Partner

Partner

Sufinancira
VLADA REPUBLIKE HRVATSKE
Ured za udruge

Projekt financira
Europska unija

Stajališta izražena u ovoj publikaciji ne odražavaju nužno stajališta Europske unije ili Ureda Vlade Republike Hrvatske za udruge.

Izdavač:

Mreža centara za obrazovne politike (MCOP), Zagreb, 2014

Za izdavača:

Lana Jurko

Istraživač:

Esad Bratović, proMENTE Social research*

Asistenti istraživanja:

Ana Glasnović

Filip Gospodnetić

Tina Jurko

Prijevod s engleskog jezika:

Mia Žustra, Polyglotte Institute

Grafičko oblikovanje i tisak:

ITG digitalni & offset tisak

Posebno zahvaljujemo svima školama koje su sudjelovale u istraživanju – njihovim nastavnicima /cama, ravnateljima/icama kao i učenicima/ama i njihovim roditeljima. Također, zahvaljujemo svim volonterima koji su proveli terensko istraživanje.

Anonimnost svih sudionika je zaštićena, osim ako se eksplicitno nije dogovorilo drugačije. Sva pitanja i varijable koje sadrže podatke koji bi se mogli iskoristiti za identifikaciju sudionika su uklonjene iz izvještaja i konačne baze podataka. To znači da su odgovori sudionika fizički odvojeni od podataka koji se odnose na njihov identitet. Svaki pokušaj identifikacije sudionika, od bilo koje strane, bit će odbijen.

*proMENTE pruža stručnost u provedbi istraživanja iz širokog područja društvenih pitanja: siromaštva i nezaposlenosti, volonterizma, zaštite djece, društvene uključenosti te iz području obrazovanja, evaluacije i treninga. proMENTE djeluje na međunarodnoj razini sa sjedištem u Sarajevu.

www.promente.org

Sadržaj

Sažetak	4
O projektu	5
Metode	6
Uzorak roditelja	6
Uzorak nastavnika	7
Uzorak ravnatelja.....	8
Nedostaci i ograničenja ovoga istraživanja.....	9
Priroda istraživanja korupcije	9
Problem generaliziranja rezultata istraživanja	10
Rezultati	10
Roditelji	10
Upoznatost roditelja s različitim oblicima neetičnog ponašanja i korupcije	10
Darivanje	11
Kakvi se darovi poklanjaju nastavnicima?.....	12
Opravađavanje neopravađanih izostanaka	13
Mišljenje roditelja o uzrocima korupcije i neetičnoga ponašanja.....	14
Nastavnici i ravnatelji	14.
Drukčije tretiranje učenika.....	14.
Darivanje	17
Pritisak radi povisivanja ocjena.....	19
Privatne instrukcije	21
Netransparentno upisivanje djece i zapošljavanje nastavnika u srednje škole	21
Nastavnici koji svoje administrativne i privatne poslove povjeravaju učenicima.....	21
Opravađavanje neopravađanih izostanaka	22
Žalbe na korupciju i neetično ponašanje u srednjim školama	23
Mišljenje nastavnika i učenika u uzrocima korupcije i neetičnoga ponašanja	23
Prepisivanje i varanje na nastavi.....	23
Stavovi nastavnika i ravnatelja o korupciji	23
Zaključak.....	25
Preporuke	28
OPĆENITO.....	28
RAZINA SUSTAVA	28
RAZINA ŠKOLE	29
Citati:	29

Sažetak

Projekt “Korupcija u obrazovanju”, koji je financirala Europska unija i sufinancirao Ured za udruge Vlade Republike Hrvatske, nastoji razotkriti i naznačiti oblike i opseg neetičnoga ponašanja i koruptivne prakse u hrvatskim srednjim školama.

Provode ga “Forum za slobodu odgoja” (www.fso.hr) i “Mreža centara za obrazovne politike” (www.edupolicy.net), a traje od 5. travnja 2013 do 4. listopada 2014.

Ovo istraživanje sastoji se od dva dijela: 1) prikupljanja kvalitativnih podataka od srednjoškolskih učenika, roditelja srednjoškolskih učenika, nastavnika u srednjim školama te sveučilišnih studenata; 2) prikupljanja kvantitativnih podataka od reprezentativnog uzorka roditelja srednjoškolskih učenika te nastavnika i ravnatelja zaposlenih u srednjim školama. Istraživanje je geografski usmjereno na Splitsko-dalmatinsku županiju i Grad Zagreb, kao najrazvijenije županije, te Sisačko-moslavačku i Osječko-baranjsku, kao nešto manje razvijene županije.

Kvalitativno istraživanje pokazalo je postojanje određenih oblika korupcije i neetičnoga ponašanja u srednjim školama, među kojima se ističu:

- favoriziranje ili diskriminacija učenika;
- pritisak na nastavnike da povise loše i/-li isprave negativne ocjene učenika pod utjecajem roditelja, učenika ili drugih nastavnika;
- prepisivanje ili varanje na ispitima;
- prebacivanje administrativnih ili privatnih poslova s nastavnika na učenike.

Primjeri neetičnoga ponašanja i korupcije koji su ciljanim skupinama nešto rjeđe spominjane su:

- netransparentno zapošljavanje nastavnika;
- netransparentno upisivanje učenika u srednje škole;
- nastavnici koji učenicima predlažu privatne instrukcije.

Ispitanici uglavnom vjeruju da su motivi za neetično i koruptivno ponašanje lakše postignuće ciljeva, obostrana korist unutar odnosa nastavnik-učenik te učenik-roditelj, sigurnost da takvo ponašanje neće biti sankcionirano, iskrivljeni sustav vrijednosti koji obezvređuje znanje te mišljenje da je takav obrazac ponašanja postao općeprihvaćen u društvu.

Kvantitativno istraživanje čiji su rezultati prikazani u ovome dokumentu pokazuju da:

- učenici uključeni u izvannastavne aktivnosti uglavnom dobivaju bolji tretman, i to više u Gradu Zagrebu nego u ostalim županijama te u gimnazijama nego u ostalim tipovima škola;
- darivanje je najčešće na kraju godine kada darovi nastavnicima nisu toliko “nevini”, a takva je praksa češća u razvijenijim županijama te gimnazijama;
- najintenzivniji pritisak na nastavnike za povisivanje ocjena dolazi od roditelja. Čini se da je polovica roditelja srednjoškolaca iz županija obuhvaćenih ovim istraživanjem upoznata s postojanjem takvih pritisaka, dok je 60% nastavnika i preko 90% ispitanih ravnatelja izjavilo da su osobno upoznati s takvim pritiskom od strane roditelja;
- nastavnici preporučuju privatne instrukcije iz svojih predmeta, a 15% roditelja osobno je svjedočila takvim

slučajevima, dok je gotovo trećina nastavnika i ravnatelja izjavila da su osobno upoznati s takvim slučajevima.

- 30% nastavnika i 30% ravnatelja osobno je upoznato s netransparentnim upisom djece u srednju školu;
- jedna trećina ravnatelja i nastavnika osobno je upoznata sa slučajevima netransparentnoga zapošljavanja nastavnika u srednje škole;
- učenici obavljaju razne administrativne zadaće, a katkad čak i osobne poslove nastavnika, što potvrđuje gotovo trećina nastavnika i ravnatelja;
- 15% roditelja osobno opravdava neopravdane izostanke svoje djece i to uglavnom jer nisu bili spremni za ispit ili usmeno ispitivanje, zbog umora ili kašnjenja na nastavu;
- 62% nastavnika i roditelja te 68% ravnatelja vjeruje da su razlozi za korupciju u srednjim školama ukorijenjeni u društvu;
- svi sudionici srednjoškolskoga obrazovanja upoznati su s raznim oblicima sitne korupcije i neetičnoga ponašanja, ali samo se zanemariv broj njih odluči potužiti.

O projektu

Projekt “Korupcija u obrazovanju” nastoji razotkriti i naznačiti oblike i opseg neetičnoga ponašanja i koruptivne prakse u hrvatskim srednjim školama.

Njegova provedba traje od 5. travnja 2013. do 4. listopada 2014.g.. Financira ga Europska unija, a sufinancira Ured za udruge Vlade Republike Hrvatske. Provođitelji ovoga projekta su “Forum za slobodu odgoja” (www.fso.hr) i “Mreža centara za obrazovne politike” (www.edupolicy.net)

Istraživanje je provedeno u dva dijela. U prvome dijelu upotrebljena je metoda fokus grupe sa srednjoškolskim učenicima, roditeljima srednjoškolskih učenika, srednjoškolskim nastavnicima i sveučilišnim studentima s ciljem što boljeg uvida u oblike korupcije i neetično ponašanje u srednjim školama Splitsko-dalmatinske, Sisačko-moslavačke, Osječko-baranjske županije te Grada Zagreba. Na kraju ovoga preliminarnog istraživanja sakupljeni podaci podvgnuti su analizi. Dobiveni izvještaj, usmjeren na glavne aspekte analize, uključuje zaključke o glavnim oblicima postojeće koruptivne prakse.

Druga faza sastojala se od prikupljanja kvantitativnih podataka od reprezentativnog uzorka roditelja srednjoškolskih učenika i nastavnika zaposlenih u srednjim školama odabranih županija. Osim toga, istraživanje je provedeno na odgovarajućem uzorku srednjoškolskih ravnatelja.

Instrumenti upotrebljeni u drugoj fazi istraživanja razvijeni su na temelju pronalazaka kvalitativnoga istraživanja iz prvoga dijela projekta.

Ovaj dokument predstavlja analizu kvantitativnih podataka prikupljenih tijekom drugoga dijela ovoga projekta.

Metoda

Ovo je istraživanje isključivo istraživačkoga tipa te se ne oslanja ni na koji teoretski obrazac. Instrumenti upotrebljeni u drugoj fazi istraživanja razvijeni su na temelju pronalazaka kvalitativnoga istraživanja iz prvoga dijela projekta.

Uzorak roditelja

Anketa o mišljenju roditelja o sitnoj korupciji i neetičnom ponašanju u srednjim školama provedena je na reprezentativnom uzorku roditelja srednjoškolskih učenika u Gradu Zagrebu, Splitsko-dalmatinskoj, Osječko-baranjskoj te Sisačko-Moslavačkoj županiji metodom CATI (kompjuterski podržanoga telefonskog intervjuiranja).

Svaka županija zastupljena je u skladu s njezinim udjelom u ukupnom broju stanovnika prema popisu stanovništva iz 2011. g. Premda popis stanovništva ne sadrži točan broj srednjoškolske djece u svakome kućanstvu, obuhvaća podatke o broju djece u pojedinačnoj dobnoj skupini. Stoga smo ga u istraživanju koristili kao izvor podataka o kućanstvima sa srednjoškolskom djecom (u dobi od 14 do 18 godina) kako bi se uspostavile kvote, tj. udio svake županije u ukupnom uzorku.

Kućanstva su odabrana nasumično, s pomoću telefonskoga imenika.

Istraživanje je provedeno od 8. do 16. listopada 2013.

Dakle, uzorak je sastavljen od roditelja srednjoškolskih učenika iz Splitsko-dalmatinske, Osječko-baranjske i Sisačko-moslavačke županije te Grada Zagreba i uključuje 501 roditelja.

	n	%
Grad Zagreb	178	35.53%
Splitsko-dalmatinska	126	25.15%
Osječko-baranjska	132	26.35%
Sisačko-moslavačka	65	12.97%

Tablica 1: Uzorak roditelja srednjoškolskih učenika

U našem uzorku, 20-ak% ispitanih roditelja imalo je dvoje ili više djece upisane u srednju školu u vrijeme provedbe istraživanja.

	n	%
Jedno dijete	396	79.04%
Dvoje djece	96	19.16%
Troje djece	7	1.40%
Četvero djece	0	0.00%
Petero ili više djece	2	0.40%
Bez odgovora	0	0.00%

Tablica 2: Koliko djece uključene u srednjoškolsko obrazovanje imate?

Zbog maloga broja roditelja s više od dvoje djece u našem uzorku, napravljena je nova varijabla sa dvije vrijednosti: "Jedno dijete" i "Dvoje ili više djece" te je ista korištena kao nezavisna varijabla u daljnjoj analizi.

	n	%
Jedno dijete	396	79.04%
Dvoje ili više djece	105	20.96%

Tablica 3: Koliko djece uključene u srednjoškolsko obrazovanje imate – jedno ili više od jednoga djeteta?

Više od polovice uzorka čine roditelji čija djeca pohađaju strukovne škole, oko 40% su roditelji gimnazijalaca, a malo više od 7% čine roditelji s više od dvoje djece koji pohađaju drugi tip škole.

	n	%
Gimnazija	195	38.92%
Ostale škole	38	7.58%
Strukovna škola	266	53.09%
Umjetnička škola	2	0.40%

Tablica 4: Koji tip škole pohađaju vaša djeca?

Uzorak nastavnika

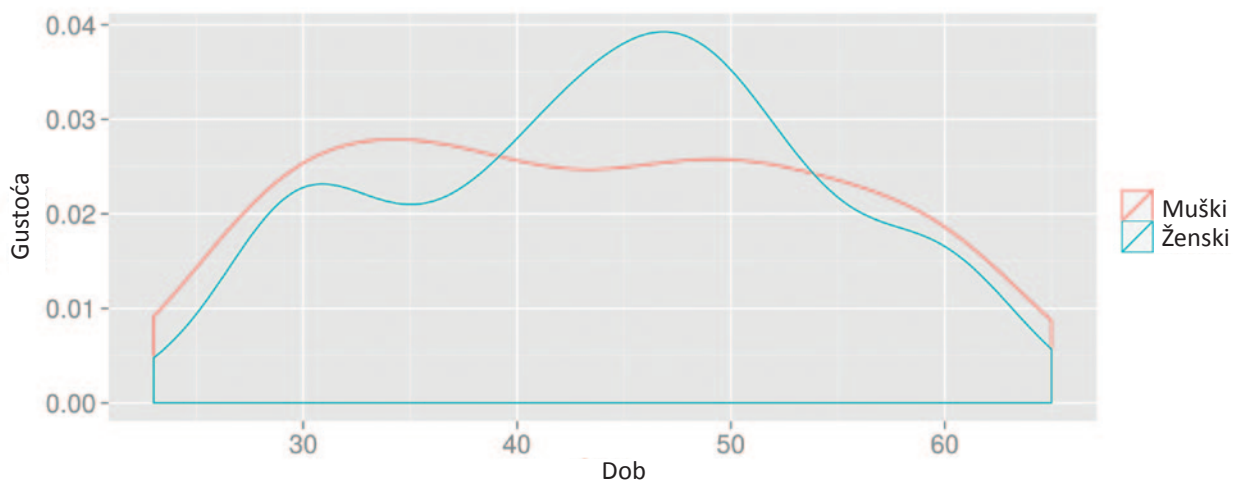
Istraživanje na nastavnicima provedeno je od 15. listopada do 8. studenoga 2013.

Škole u navedenim županijama odabrane su nasumično. Ravnatelji odabranih škola obavijestili su svoje nastavnike o provođenju istraživanja i njegovim ciljevima. U ovo su istraživanje uključeni samo nastavnici koji su pristali sudjelovati u njemu.

Uzorak nastavnika u ovom istraživanju sastavljen je od 329 nastavnika iz dvadeset škola. Pet škola je iz Splitsko-dalmatinske županije, tri su iz Osječko-Baranjske, dvije iz Sisačko-moslavačke, a deset iz Grada Zagreba. Najveći broj nastavnika potječe iz Grada Zagreba, njih 39%, te Splitsko-dalmatinske županije, s istim postotkom. 15% nastavnika dolazi iz Osječko-baranjske, a 7% iz Sisačko-moslavačke županije.

	Broj nastavnika	% nastavnika	Broj škola	% škola
Osječko-baranjska	51	15.50%	3	15%
Splitsko-dalmatinska	127	38.60%	5	25%
Sisačko-moslavačka	22	6.69%	2	10%
Grad Zagreb	129	39.21%	10	50%

Tablica 5: Uzorak nastavnika po županijama

Ilustracija 1: Dob nastavnika podijeljenih prema spolu

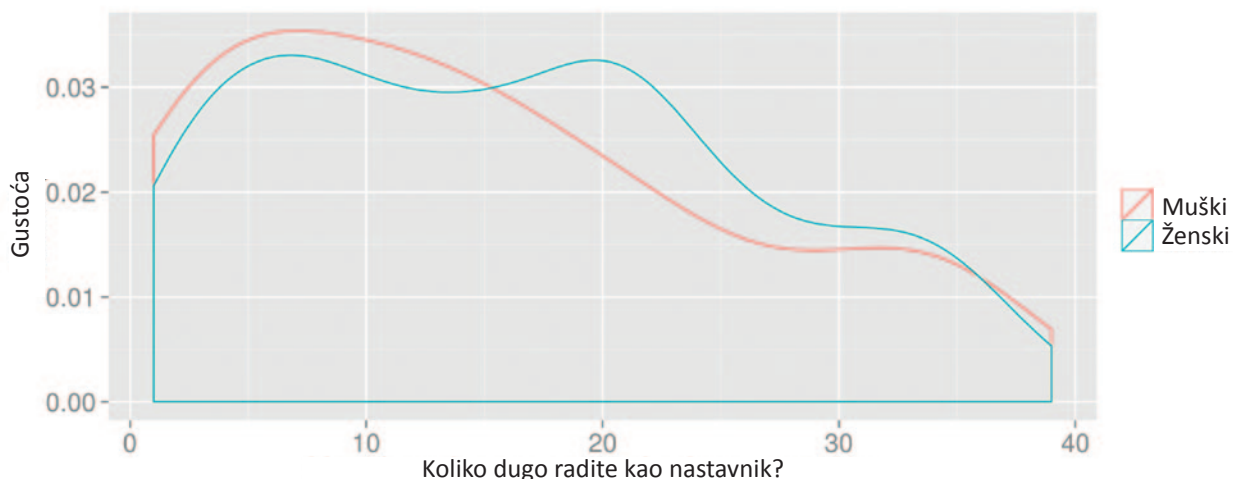
40% nastavnika predaje u gimnazijama, 39% u strukovnim školama, dok je 20% zaposleno u drugom tipu škola. Međutim, budući da su nasumičnim odabirom u Osječko-baranjskoj i Sisačko-moslavačkoj županiji odabrane isključivo strukovne škole, ove su županije zanemarene u analizi mišljenja nastavnika prema tipu škole u kojoj rade. Prema tome, kada govorimo o razlici među nastavnicima uvjetovanoj tipom škole iz koje dolaze, uzimamo isključivo u obzir mišljenja 128 nastavnika iz Grada Zagreba i Splitsko-dalmatinske županije.

	n	%
Gimnazija	67	52.34%
Ostalo	33	25.78%
Strukovna	28	21.87%

Tablica 6: Uzorak nastavnika iz Grada Zagreba i Splitsko-dalmatinske županije prema tipu škole

Prosječna dob nastavnika u našem uzorku iznosi 44 godine, a približno 80% našega uzorka čine ženske ispitanice.

Ispitanici u našem uzorku imaju u prosjeku 16 godina iskustva rada kao nastavnici, pri čemu iskustvo ženskih ispitanika donekle premašuje radno iskustvo muškaraca.

Ilustracija 2: Duljina predavačkoga iskustva ispitanika podijeljenih prema spolu

Uzorak ravnatelja

Istraživanje na ravnateljima provedeno je tijekom njihova profesionalnog susreta pod nazivom “Ravnatelji obrazovnih ustanova i mediji” održanoga u Rovinju od 28. do 30. listopada 2013., koji je okupio preko 300 ravnatelja srednjih škola. Svim je sudionicima ponuđeno sudjelovanje u istraživanju, a 101 osoba na njega je i pristala.

Stoga, istraživanje o mišljenju ravnatelja o korupciji i neetičnim oblicima ponašanja u hrvatskim srednjim školama provedeno je na uzorku od 101 ravnatelja iz 16 županija.

Županija	n
Bjelovarsko-bilogorska	8
Brodsko-posavska	3
Grad Zagreb	18
Istra	9
Karlovac	5
Koprivničko-križevačka	3
Međimurska	2
Osječko-baranjska	12
Požeško-slavonska	1
Primorsko-goranska	10
Šibensko-kninska	5
Sisačko-moslavačka	5
Splitsko-dalmatinska	7
Vukovarsko-srijemska	2
Zadarska	6
Zagrebačka	4

Tablica 7: Školski ravnatelji po županijama

Preko polovice ravnatelja u našem uzorku rade u strukovnim školama, dok je četvrtina zaposlena u gimnazijama.

Tip škole	n	%
Bez podataka	3	2.97%
Gimnazija	26	25.74%
Mješovita (strukovna škola/gimnazija)	12	11.88%
Privatna škola	1	0.99%
Strukovna škola	55	54.46%
Internat	2	1.98%
Umjetnička škola	2	1.98%

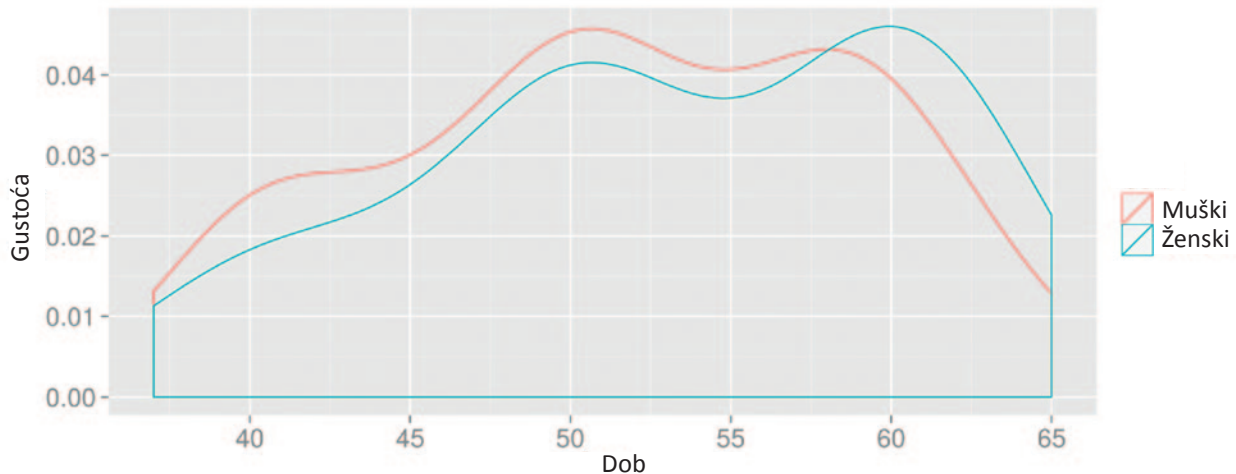
Tablica 8: Ravnatelji prema tipu škole

Zbog maloga broja ravnatelja umjetničkih i privatnih škola te internata u našem uzorku, odlučili smo ih grupirati u kategoriju “Ostale škole”. Stoga smo dobili novu varijablu “Tip škole” sa četiri razine: “Gimnazija”, “Strukovna škola”, “Mješovita škola (gimnazija/strukovna škola)” i “Ostale škole” koju smo koristili kao nezavisnu varijablu u daljnoj analizi.

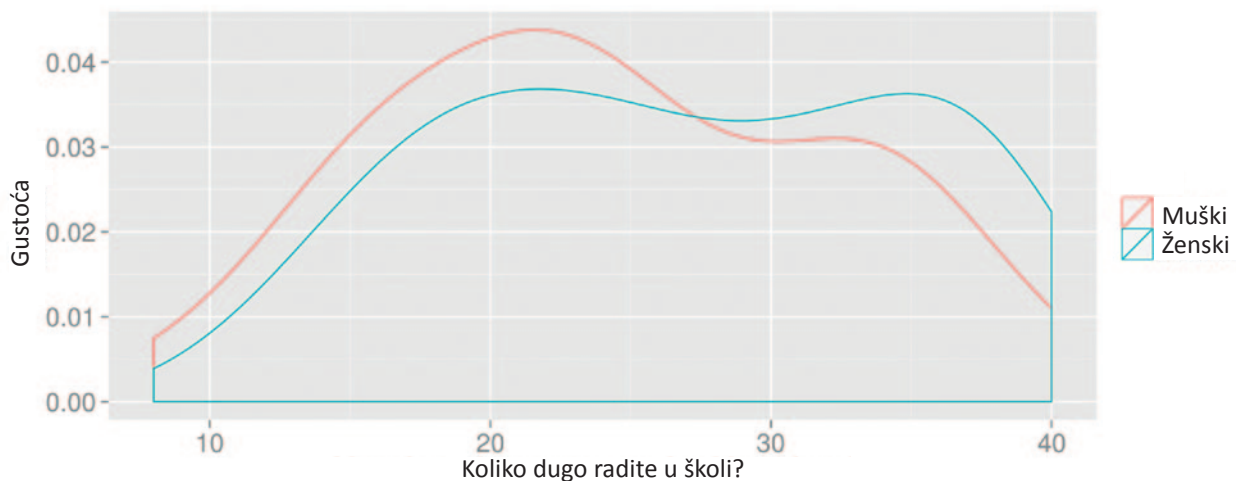
Tip škole	n	%
Ostale škole	8	7.92%
Gimnazija	26	25.74%
Mješovita škola (Gimnazija/strukovna škola)	12	11.88%
Strukovna škola	55	54.46%

Tablica 9: Ravnatelji prema tipu škole – nova varijabla

Ilustracija 3: Dob ravnatelja podijeljenih prema spolu

Ilustracija 4: Trajanje radnoga iskustva ispitanika podijeljenih prema spolu

Većina ravnatelja pripada dobnoj skupini od 50 do 60 godina, a ženske sudionice istraživanja pokazale su se neznatno starijima od njihovih muških kolega. Više je muških ravnatelja, te oni čine 55% uzorka.

Ravnatelji u prosjeku u školama rade već 25 godina, pri čemu je radno iskustvo žena nešto dulje od radnoga iskustva muškaraca.

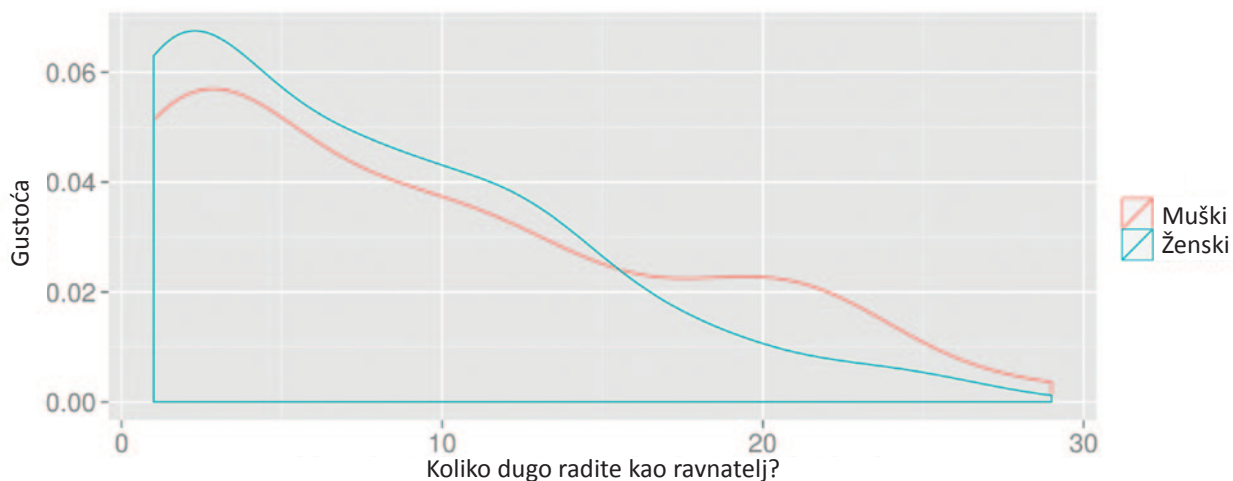
Ispitanici u našem istraživanju u prosjeku rade kao ravnatelji 8 godina, pri čemu je radno iskustvo na mjestu ravnatelja uglavnom dulje kod muških ispitanika. Većina ispitanika provela je na ravnateljskome mjestu godinu dana, njih 23%. U osnovnome, s povećanjem radnoga iskustva smanjuje se broj ravnatelja u našem uzorku.

Nedostaci i ograničenja ovoga istraživanja

Priroda istraživanja korupcije

Većina istraživanja o korupciji ima sličan problem: nemogućnost postojanja objektivnoga promatrača koji bi izravno promatrao koruptivnu praksu.

Postavljanje ispitanicima izravnih pitanja o sudjelovanju u koruptivnim radnjama sa sobom nosi očite nedostatke, kao što su sklonost davanju društveno prihvatljivih odgovora i anonimnost ispitanika. Stoga je većina istraživanja o korupciji temeljena na indirektnim podacima ili percepciji ispitanika o učestalosti korupcije.

Ilustracija 5: Duljina radnoga iskustva na mjestu ravnatelja ispitanika podijeljenih prema spolu

U sklopu ovoga istraživanja ispitanicima je postavljeno pitanje jesu li se osobno susreli s oblicima korupcije ili čuli za takvu praksu, kao i da nastoje razgraničiti stvarna iskustva od glasina o takvim aktivnostima. Nažalost, ovakav pristup također ima svoje nedostatke. Primjerice, kada je riječ o nastavnicima, dio nastavnika određene škole može izjaviti da je osobno prisustvovalo slučaju korupcije, ali svi oni mogu govoriti o istome slučaju.

Problem generaliziranja rezultata istraživanja

Također postoji problem s uzorkom nastavnika i ravnatelja koji nisu odabrani nasumično, zbog čega ne dopuštaju generaliziranje o svim nastavnicima i ravnateljima u županijama pokrivenima ovim istraživanjem.

Škole uključene u istraživanje odabrane su nasumično, ali nastavnici koji u njima rade nisu. Umjesto toga, njihovo sudjelovanje u istraživanju uvjetovano je njihovom željom. Međutim, rezultati ipak donose prilično dobar presjek mišljenja i iskustava nastavnika sa sitnom korupcijom i neetičnim ponašanjem.

Uzorak ravnatelja također je prikupljen prema njihovoj želji za sudjelovanjem. Unatoč tomu, valja uzeti u obzir činjenicu da on obuhvaća gotovo četvrtinu svih ravnatelja u hrvatskim školama, što zasigurno omogućuje bogat uvid u njihovo iskustvo sa sitnom korupcijom i neetičnom praksom.

Rezultati

U ovome dijelu detaljno su opisani rezultati analize podataka prikupljenih u ovome istraživanju.

Roditelji

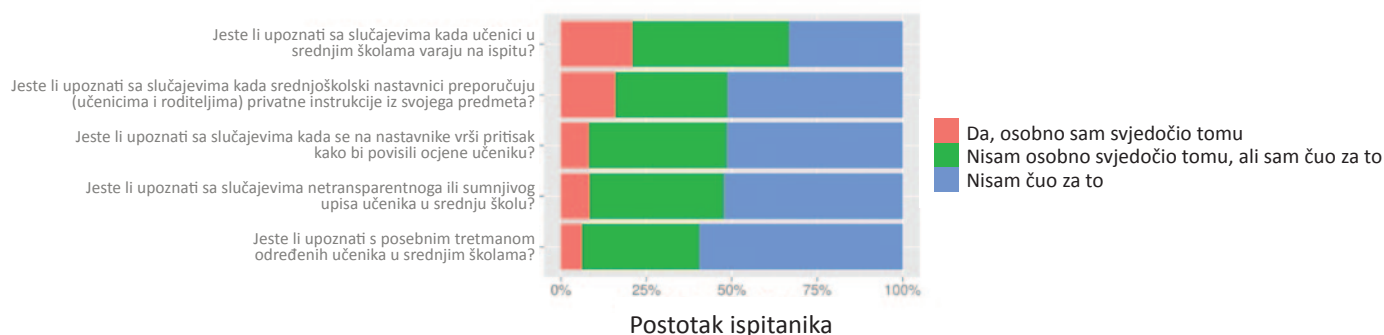
Upoznatost roditelja s različitim oblicima neetičnoga ponašanja i korupcije

Dvije trećine roditelja čulo je ili osobno prisustvovalo slučajevima u kojima srednjoškolci varaju na ispitima, seminarskim radovima, itd. 20% roditelja osobno je doživjelo kako njihovo dijete na neki način vara školu.

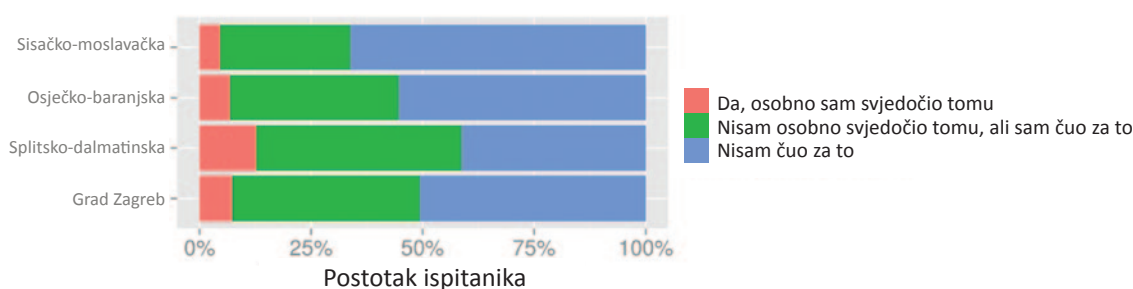
Oko polovice roditelja čulo je ili osobno vidjelo nastavnike kako preporučaju privatne instrukcije učenicima ili roditeljima, srednjoškolske nastavnike koje se tjera da učeniku povise ocjene, kao i netransparentne ili sumnjive upise u srednje škole. 15% ih je osobno doživjelo kako nastavnici preporučuju privatne instrukcije roditeljima ili učenicima.

Nešto manji broj roditelja srednjoškolskih učenika, oko 40% njih, upoznato je sa slučajevima favoritizma u srednjim školama.

Postoji razlika među županijama kada je riječ o roditeljskoj upućenosti u slučajeve kada se na srednjoškolske nastavnike vrši pritisak da povise

Ilustracija 6: Koliko su roditelji upoznati s različitim oblicima neetičnog ponašanja i korupcije

Ilustracija 7: Upoznatost roditelja iz različitih županija sa slučajevima vršenja pritiska na srednjoškolske nastavnike s ciljem povišenja ocjena

učenikove ocjene¹. Rezultati pokazuju da je najveći broj roditelja u Splitsko-dalmatinskoj županiji, gotovo 60% njih, čulo ili osobno vidjelo kako se nad nastavnicima vrši pritisak da povise ocjene. U Sisačko-moslavačkoj županiji navodno je najmanji broj slučajeva u kojima se nad nastavnicima vrši pritisak da povise ocjene. Dvije trećine roditelja iz ove županije nikada se nije susrelo s ovakvom praksom.

Darivanje

Darivanje je najčešće na kraju školske godine. Oko trećine roditelja izjavilo je da su čuli ili osobno svjedočili darivanju nastavnika na kraju godine. 15% roditelja izjavilo je da su osobno svjedočili kako se nastavnicima daju darovi.

Četvrtina roditelja u istraživanju upoznata je s darivanjem nastavnika za vrijeme blagdana i s ciljem povišenja ocjena. Ipak, samo je mali broj roditelja osobno vidio kako se nastavnicima daju darovi s ciljem povišenja ocjena, samo 3%.

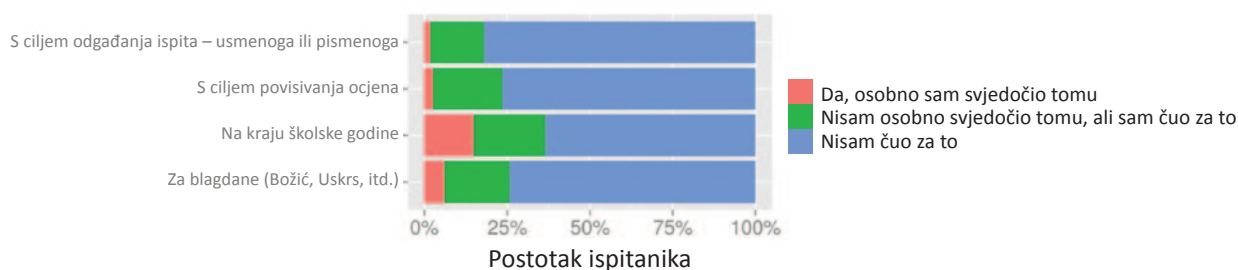
Roditelji su najmanje upoznati sa slučajevima darivanja sa svrhom odgađanja ocjenjivanja, ispitivanja ili pisanja testova.

Na pitanje "Osim spomenutih situacija (za blagdane, na kraju školske godine, kako bi povisili ocjene ili odgodili ispit), jeste li upoznati s bilo kojom situacijom kada se srednjoškolskome nastavniku poklanjaju darovi?", 23 roditelja odgovorilo je "Jesam". Četrnaestero od njih izjavilo je da se nastavnicima poklanjaju darovi kada idu u mirovinu ili na maturi, a troje roditelja izjavilo je da se nastavnicima daju darovi za njihov rođendan. Ostatak je naveo sljedeće razloge: darovima se želi pokazati poštovanje i zahvalnost, darovi se daju zauzvat za odgovore na ispitima na državnoj maturi, darovi se poklanjaju za izlete i ljetne praznike.

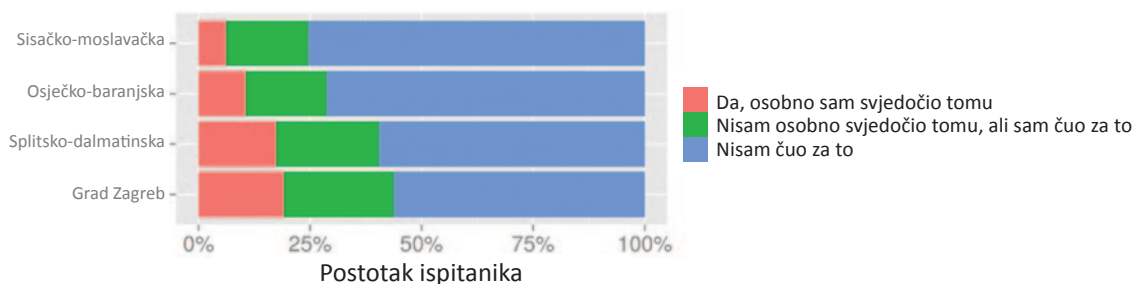
Postoji statistički bitna razlika među roditeljima u različitim županijama kada je riječ o njihovoj upoznatosti sa slučajevima darivanja nastavnika na kraju školske godine². Roditelji u Gradu Zagrebu, oko 45% njih, te u Splitsko-dalmatinskoj županiji, gotovo 40% njih, upoznati su sa slučajevima darivanja nastavnika na kraju školske godine. U

¹ X-squared = 13.63, df = 6, p-value = 0.03401

² X-squared = 14.1, df = 6, p-value = 0.0285

Ilustracija 8: Upoznatost roditelja sa slučajevima darivanja nastavnika u srednjim školama

Ilustracija 9: Upoznatost roditelja iz različitih županija sa slučajevima darivanja nastavnika na kraju školske godine

Gradu Zagrebu svaki je peti roditelj srednjoškolskog učenika osobno svjedočio takvom slučaju darivanja. Čini se da je darivanje na kraju školske godine znatno rjeđe u Sisačko-moslavačkoj i Osječko-baranjskoj županiji, gdje se oko 75% ispitanika nikada nije susrelo s takvom praksom.

Kakvi se darovi poklanjaju nastavnicima?

30 roditelja, odnosno 6%, izjavilo je da su osobno upoznati sa slučajevima kada se nastavnicima daju darovi za blagdane. Pitali smo te roditelje o kakvim je darovima riječ. Njihovi se odgovori nalaze u donjoj tablici (neki su roditelji naveli više od jednog dara).

darovi	učestalost
Cvijeće	9
Bombonjere	6
Bižuterija	6
Ne znam	5
Čokolada	4
Slatkiši	2
Kava	2
Nakit, zlato	2
Sat	2
Boca pića	2
Umjetnička slika	2
Parfem	2
Omotnica, novac	2

Tablica 10: Što se daruje za praznike (Božić, Uskrs)?

74 roditelja, ili gotovo 15% našega uzorka, izjavilo je da su osobno vidjeli kako se nastavniku daju darovi na kraju školske godine. Pitali smo te roditelje o kakvim je darovima riječ. Njihovi se odgovori nalaze u donjoj tablici (neki su roditelji naveli više od jednog dara).

darovi	učestalost
Nakit, zlato	29
Cvijeće	28
Bombonjera	13
Sat	13
Umjetnička slika	9
Bižuterija	8
Ne znam	8
Kava	5
Boca pića	5
Čokolada	3
Parfem	3
Ostalo	3
Slatkiši	2
Bicikl	2
Omotnica, novac	1
Putovanje	1

Tablica 11: Kakvi se darovi poklanjaju za kraj školske godine?

13 roditelja, odnosno samo 2.5% našega uzorka, izjavilo je da su osobno vidjeli kako se nastavniku daju darovi s ciljem povisivanja ocjena. Pitali smo te roditelje o kakvim je darovima riječ. Njihovi se odgovori nalaze u donjoj tablici (neki su roditelji naveli više od jednog dara).

darovi	učestalost
Ne znam	6
Omotnica, novac	4
Usluga zauzvrat	2
Ostalo	2
Putovanje	1

Tablica 12: Kakvi se darovi poklanjaju s ciljem povisivanja ocjena?

9 roditelja, odnosno nešto ispod 2% našeg uzorka, izjavilo je da su osobno vidjeli kako se nastavnicima daju darovi kako bi odgodili ispite ili testove. Pitali smo te roditelje o kakvim je darovima riječ. Njihovi se odgovori nalaze u donjoj tablici (neki su roditelji naveli više od jednog dara).

darovi	učestalost
Ne znam	5
Čokolada	2
Omotnica, novac	2

Tablica 13: Kakvi su darovi poklanjani s ciljem odgađanja testa ili ispita?

Opravađavanje neopravađanih izostanaka

Preko 15% roditelja koji su sudjelovali u istraživanju opravdađavalo je neopravađane izostanke svoje djece.

	n	%
Da, osobno sam opravdađavao neopravađane izostane svojega djeteta	77	15.37%
Nisam osobno opravdađavao neopravađane izostanke, ali sam čuo za takve slučajeve	233	46.51%
Nisam upoznat s ovakvom praksom	191	38.12%

Tablica 14: Upoznatost roditelja s opravdađavanjem neopravađanih izostanaka učenika u srednjim školama

Roditelji koji su opravdađavali neopravađane izostanke svoje djece zamoljeni su da navedu situacije u kojima su to činili. Najčešći je odgovor bio djetetova nepripremljenost za ispit koji se taj dan trebao održati. Nadalje, roditelji opravdađavaju neopravađane izostanke svoje djece kada oni kasne na nastavu. Ostali razlozi prikazani su u tablici ispod.

situacija	učestalost
Dijete nije pripremljeno za ispit ili usmeno ispitivanje	33
Kašnjenje na nastavu	13
Zbog izvannastavnih aktivnosti	8
Markiranje	7
Umor, iscrpljenost	6
Putovanje	5
Odbija odgovoriti	5
Dijete ne želi ići u školu, na nastavu	4
Produljeni praznici, vikend	3
Ne znam, nisam siguran	3
Pomaganje roditeljima	2
Nešto drugo	2

Tablica 15: U kojim situacijama roditelji opravdađavaju neopravađane izostanke svoje djece?

Mišljenje roditelja o uzrocima korupcije i neetičnoga ponašanja

Roditelji su upitani što smatraju uzrokom pojave korupcije i neetičnoga ponašanja u srednjim školama. Ponuđena su im tri pitanja zatvorenog tipa i mogućnost da navedu vlastiti razlog. Donja tablica prikazuje njihove odgovore (ispitanici su mogli odabrati više od jednog odgovora). Većina, preko 60%, vjeruje da su razlozi za korupciju u srednjim školama ukorijenjeni u društvu.

	n	%
Ukorijenjeno u društvu	309	61.67%
Loš obrazovni sustav omogućuje takve situacije	175	34.93%
Lakše je postići ciljeve	129	25.75%
Ostalo	106	21.15%

Tablica 16: Mišljenje roditelja o razlozima porasta korupcije i neetičnoga ponašanja u srednjim školama

Više od petine roditelja ispitanih u ovom istraživanju spomenulo je druge od navedenih razloga kako bi objasnili porast korupcije i neetičnog ponašanja u srednjim školama. Najčešće je spominjan loš odgoj u smislu roditeljskog zanemarivanja djece, niskih prihoda nastavnika i općenito loše financijske situacije.

Roditelji su također upitani jesu li se ikada žalili na korupciju ili neetično ponašanje s bilo čije strane (nastavnika, ravnatelja, učenika, roditelja ili drugoga školskog osoblja) u srednjim školama. Samo 6.6% njih je to učinilo, dok se ostali roditelji nikada nisu na to potužili.

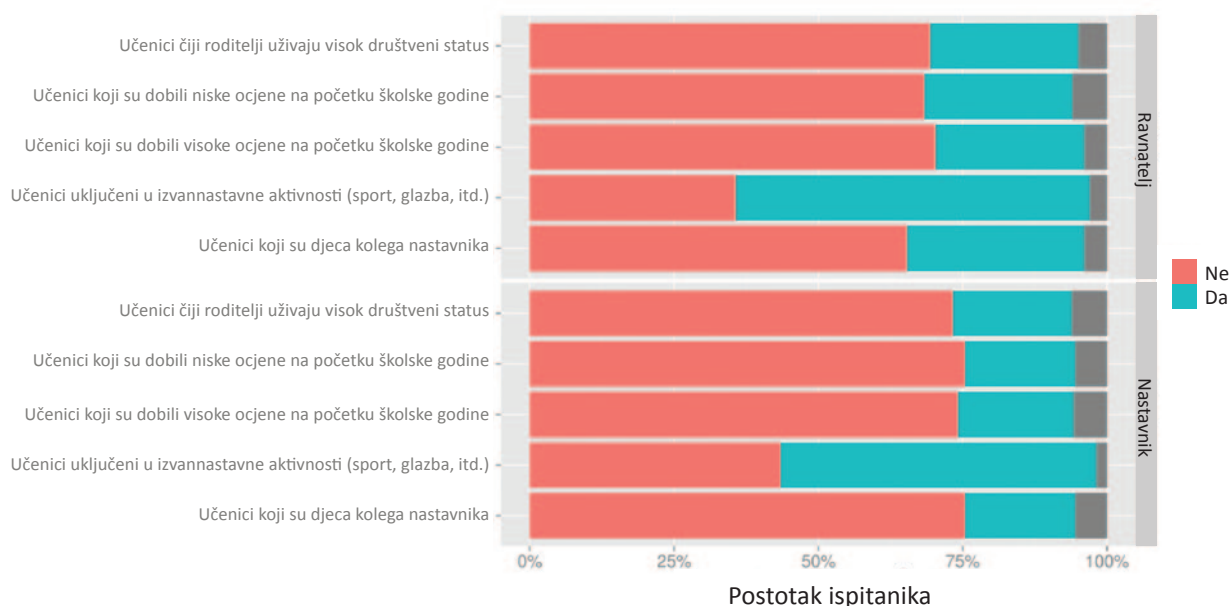
Nastavnici i ravnatelji

Drukčije tretiranje učenika

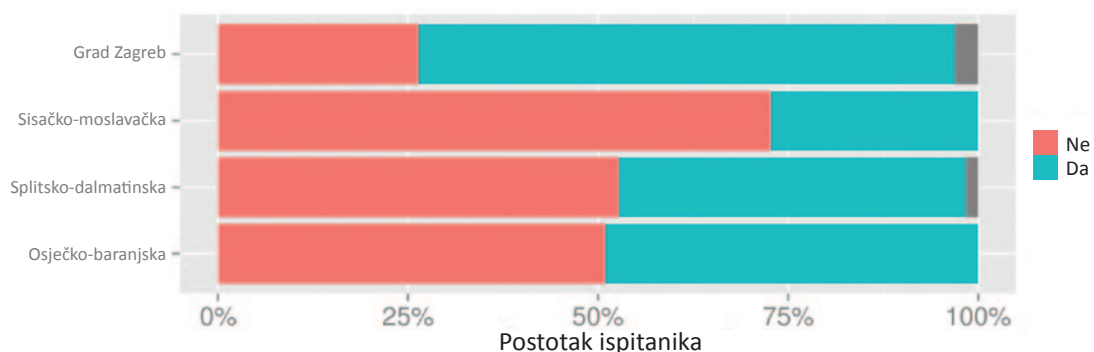
Nastavnici i ravnatelji potvrdili su da se određeni učenici tretiraju drukčije od ostalih. Štoviše, gotovo svaki peti nastavnik i svaki četvrti ravnatelj osobno su upoznati sa slučajevima kada se učenici čiji roditelji uživaju visoki društveni status, učenici koji su djeca drugih nastavnika ili učenici koji su na početku godine dobili dobre ili loše ocjene tretiraju drukčije od ostalih učenika.

Više od polovice nastavnika, kao i preko 60% ravnatelja izjavilo je da se učenike uključene u izvannastavne aktivnosti (sport, glazba, itd.) tretira drukčije od ostalih.

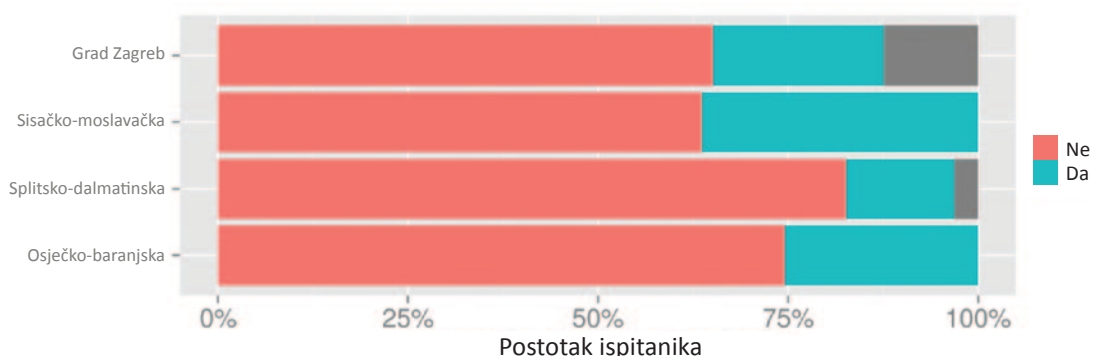
Postoji razlika među nastavnicima u različitim županijama uključenima u ovo istraživanje kada je

Ilustracija 10: Upoznatost ravnatelja i nastavnika sa slučajevima drukčijeg tretmana određenih učenika

Ilustracija 11: Upoznatost ravnatelja iz različitih županija s drukčijim tretmanom učenika uključenih u izvannastavne aktivnosti

Ilustracija 12: Upoznatost nastavnika iz različitih županija s različitim tretmanom učenika čiji su roditelji osobe visokoga društvenog statusa

riječ o upoznatosti s drukčijim tretmanom učenika koji sudjeluju u izvannastavnim aktivnostima³, i učenicima koji su djeca roditelja visokoga društvenog statusa⁴. Donja ilustracija pokazuje da su gotovo tri četvrtine nastavnika u Gradu Zagrebu i gotovo svaki drugi nastavnik u Splitsko-dalmatinskoj i Osječko-baranjskoj županiji izjavili kako su djeca uključena u izvannastavne aktivnosti imala drukčiji tretman. Čini se da u Sisačko-moslavačkoj županiji takvi učenici nisu tretirani drukčije koliko i u ostalim županijama. Ondje je samo jedan od četvero nastavnika upoznat sa drukčijim tretmanom takvih učenika.

U usporedbi s Gradom Zagrebom i Splitsko-dalmatinskom županijom nastavnici u Sisačko-moslavačkoj i Osječko-baranjskoj županiji drukčiji tretman više povezuju s onim učenicima čiji roditelji imaju visoki društveni status.

Rezultati istraživanja također pokazuju da su nastavnici zaposleni u gimnaziji upoznatiji s drukčijim tretmanom učenika čiji su roditelji nastavnici od njihovih kolega u drugim tipovima srednjih škola⁵. Štoviše, u gimnaziji, 30% nastavnika susrelo se s drukčijim tretmanom takvih učenika, dok je isto priznalo 7% nastavnika u strukovnim te 6% u ostalim školama.

U gimnazijama je zabilježen i najveći broj nastavnika upoznatih s drukčijim tretmanom učenika uključenih u izvannastavne aktivnosti, gdje je 68% nastavnika čulo za takvu praksu, u usporedbi sa 46% nastavnika strukovnih te 40% nastavnika ostalih tipova škola⁶.

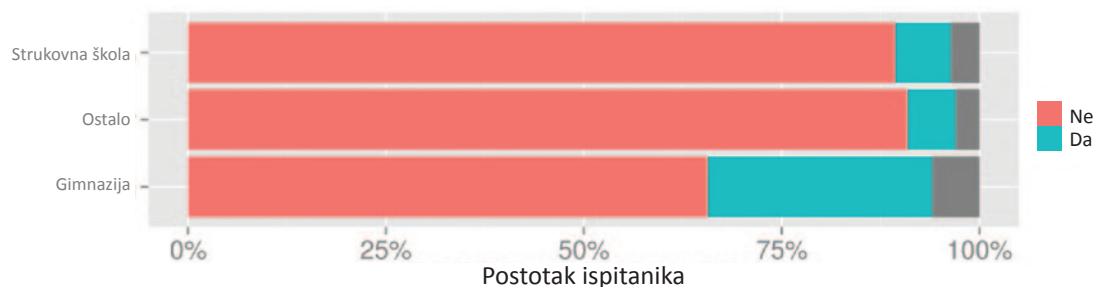
Postoji razlika i među ravnateljima različitih tipova škola kada je riječ o njihovoj upoznatosti s drukčijim

³ X-squared = 27.3252, df = 3, p-value = 0.000005032

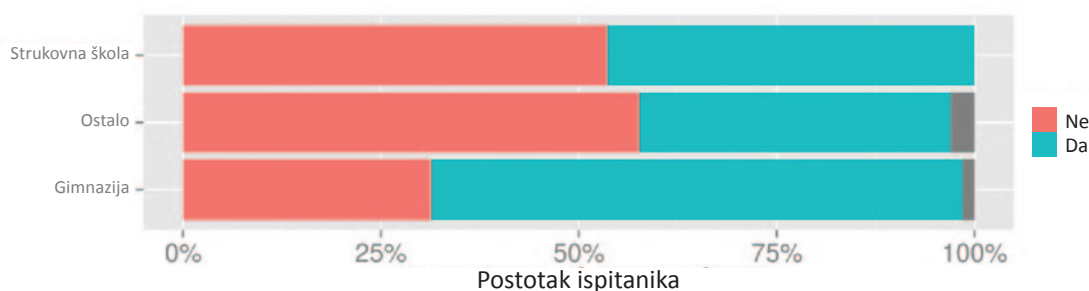
⁴ X-squared = 7.7783, df = 3, p-value = 0.05082

⁵ X-squared = 10.8982, df = 2, p-value = 0.0043

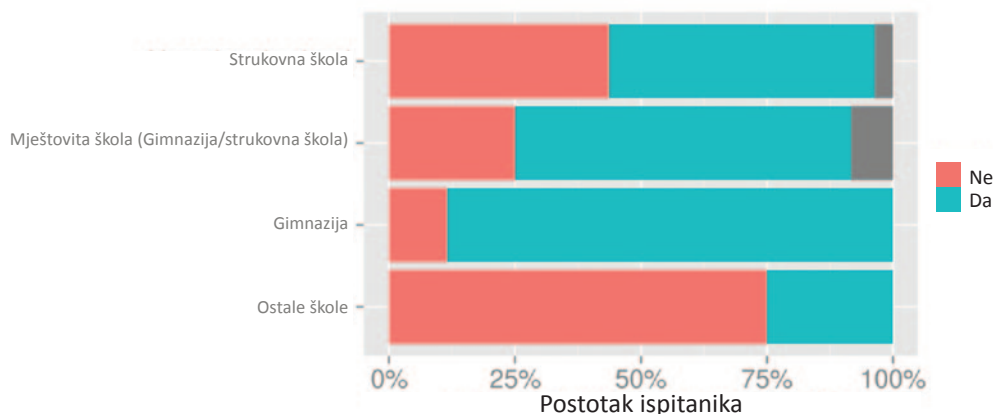
⁶ X-squared = 8.0939, df = 2, p-value = 0.01748

Ilustracija 13: Upoznatost nastavnika iz različitih tipova škola s drukčijim tretmanom učenika koji su djeca drugih nastavnika

Ilustracija 14: Upoznatost nastavnika iz različitih tipova škola s drukčijim tretmanom učenika uključenih u izvannastavne aktivnosti

Ilustracija 15: Upoznatost ravnatelja iz različitih škola s drukčijim tretmanom učenika uključenih u izvannastavne aktivnosti

tretmanom učenika uključenih u izvannastavne aktivnosti. Gotovo 90% gimnazijskih ravnatelja izjavilo je da su osobno upoznati sa drukčijim tretmanom takvih učenika⁷. U školama koje nisu gimnazije ni strukovne škole svaki četvrti ravnatelj izjavio je da takvi učenici imaju drukčiji tretman.

Ravnatelji i ravnateljice drukčije gledaju na tretman učenika koji su na početku školske godine dobili loše ocjene. 40% ravnatelja vjeruje da se takvi učenici drukčije tretiraju, dok jednako mišljenje dijeli 13% ravnateljica⁸.

⁷ X-squared = 14.2329, df = 3, p-value = 0.002605

⁸ X-squared = 8.6599, df = 2, p-value = 0.01317

Darivanje

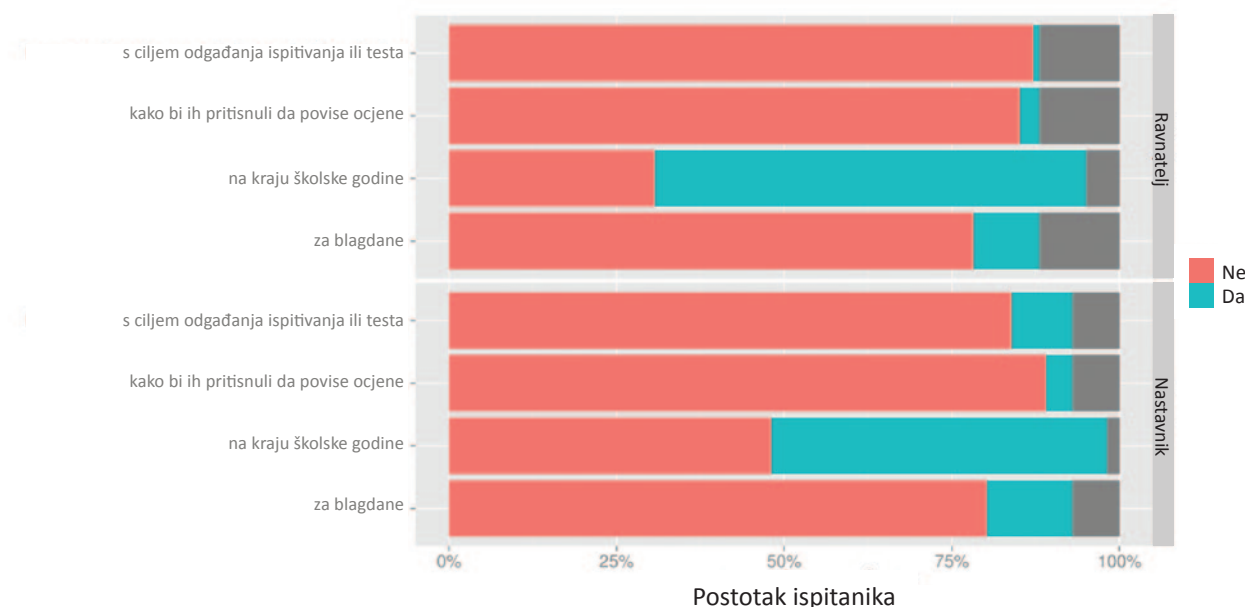
Nastavnici i ravnatelji upoznati su sa slučajevima darivanja nastavnika te, kao i roditelji, najčešće znaju za slučaj darivanja na kraju školske godine. Preko dvije trećine ravnatelja i polovica nastavnika u ovom istraživanju susrelo se s darivanjem nastavnika na kraju školske godine.

Obje su skupine značajno upoznate s darivanjem za blagdane, radi stvaranja pritiska s ciljem povisivanja ocjena i odgađanja ispita ili testova. Premda su slučajevi darivanja nastavnika u ovim situacijama prilično rijetki, znaju se dogoditi.

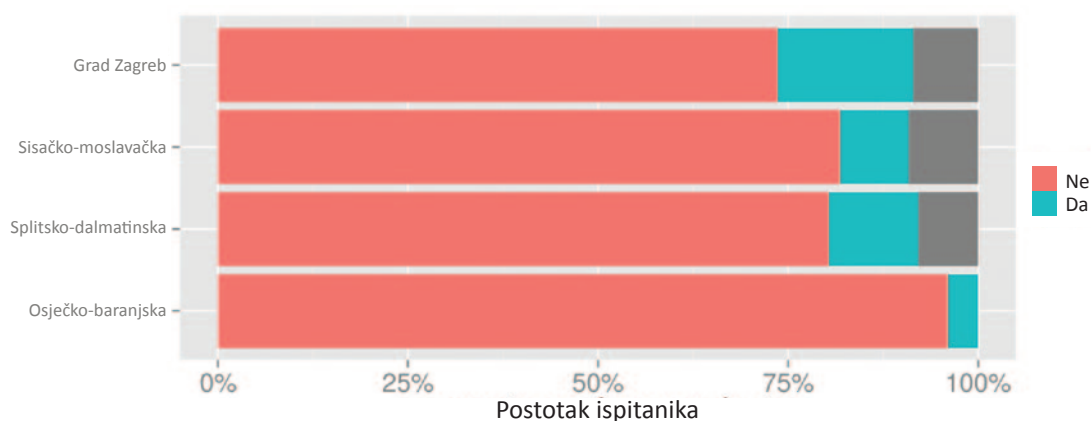
Postoji razlika među nastavnicima iz različitih županija kada je riječ o njihovoj upoznatosti s praksom darivanja. Primjerice, nastavnicima se darovi za blagdane poklanjaju češće u Gradu Zagrebu nego u ostalim županijama, gdje je 20% nastavnika upoznato s takvim sličajevima⁹. U Splitsko-dalmatinskoj i Osječko-baranjskoj županiji oko 10% nastavnika zna da njihovi kolege primaju darove za praznike, dok je u Sisačko-moslavačkoj županiji zabilježeno 4 % takvih nastavnika.

Nastavnici iz Grada Zagreba i Splitsko-dalmatinske županije također dobivaju najveći broj darova na

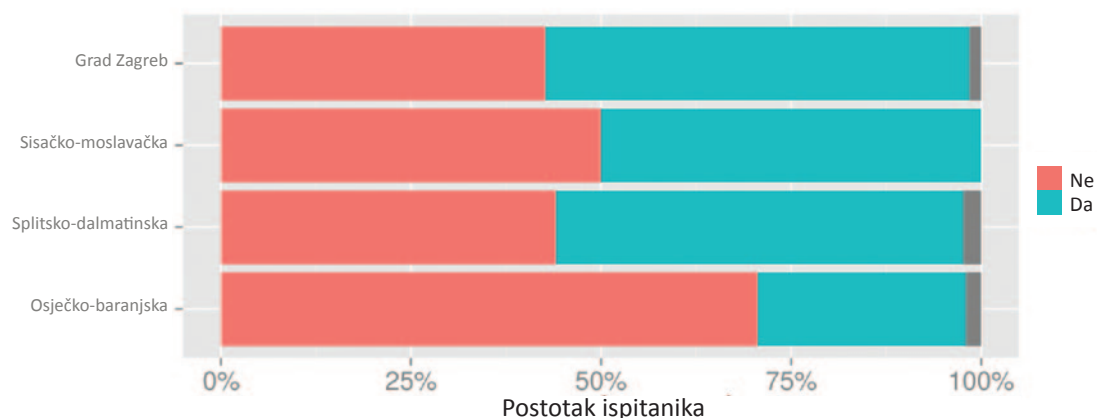
⁹ X-squared = 7.768, df = 3, p-value = 0.0510

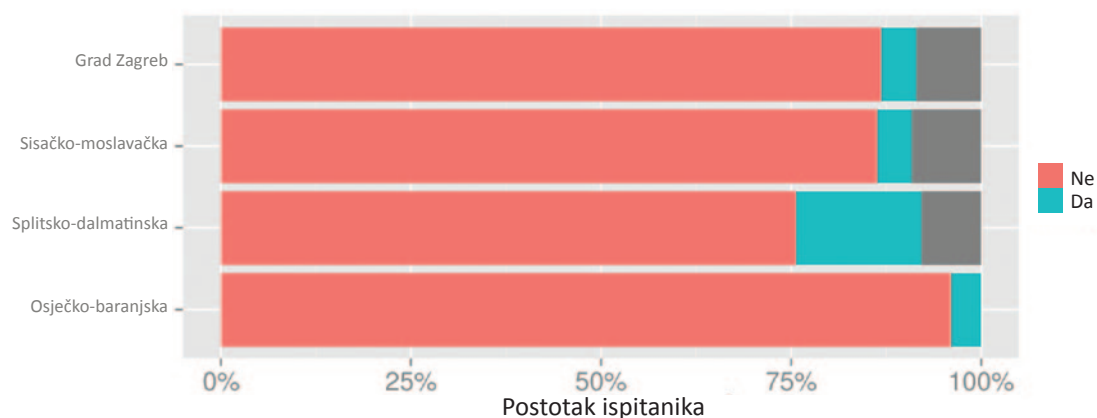
Ilustracija 16: Upoznatost nastavnika i ravnatelja sa slučajevima darivanja srednjoškolskih nastavnika

Ilustracija 17: Upoznatost nastavnika iz različitih županija sa slučajevima darivanja nastavnika za blagdane

Ilustracija 18: Upoznatost nastavnika iz različitih županija sa slučajevima darivanja nastavnika na kraju školske godine

Ilustracija 19: Upoznatost nastavnika iz različitih županija sa slučajevima darivanja nastavnika s ciljem odgađanja usmenog ispitivanja

kraju školske godine, te je ondje preko polovice ispitanika upoznato s takvom praksom. Ova je praksa nešto rjeđa u Osječko-baranjskoj, a najrjeđa u Sisačko-moslavačkoj županiji, gdje je potvrđena kod 28% nastavnika¹⁰.

Možemo zaključiti da je praksa darivanja nastavnika s ciljem odgađanja ispita/usmenog ispitivanja prilično neuobičajena. Takva su darivanja nešto češća u Splitsko-dalmatinskoj županiji, gdje je gotovo 18% nastavnika svjedočilo takvom činu, dok je u ostalim županija isto izjavilo 5% ispitanih nastavnika¹¹.

Darivanje također varira ovisno o tipu škole. Naime, gimnazijski nastavnici upoznati su s praksom darivanja za blagdane¹² i na kraju školske godine¹³ od njihovih kolega iz drugih škola.

Postoji razlika između muških i ženskih nastavnika kada je riječ o njihovoj upoznatosti s praksom darivanja na kraju školske godine¹⁴. Naime, preko 55% ženskih nastavnika upoznato je s darivanjem na kraju školske godine, u usporedbi s 30% muških nastavnika upoznatih s ovom praksom.

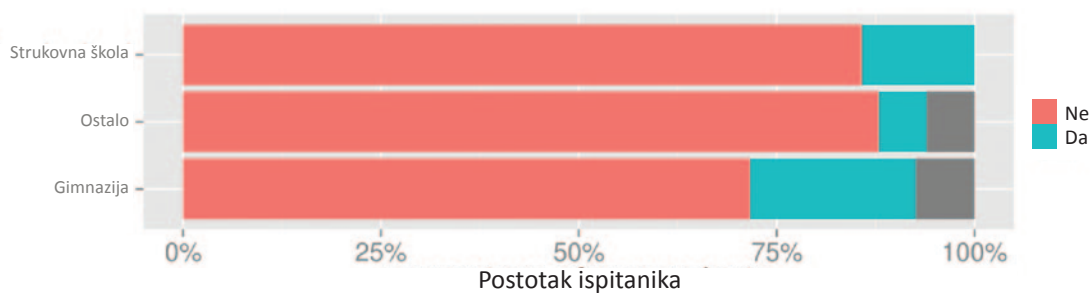
¹⁰ X-squared = 12.9713, df = 3, p-value = 0.004699

¹¹ X-squared = 14.2667, df = 3, p-value = 0.002564

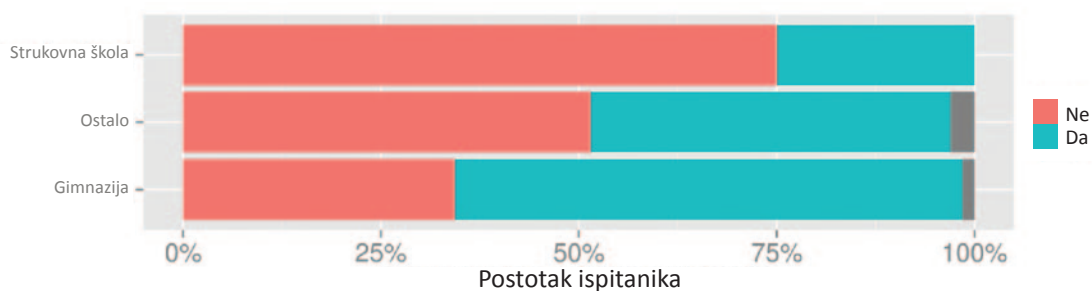
¹² X-squared = 10.8982, df = 2, p-value = 0.0043

¹³ X-squared = 8.0939, df = 2, p-value = 0.01748

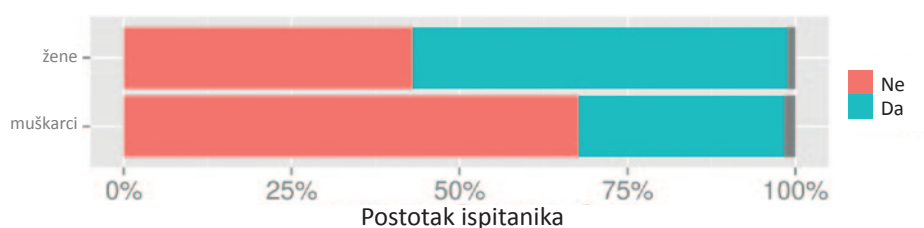
¹⁴ X-squared = 17.009, df = 2, p-value = 0.0002026

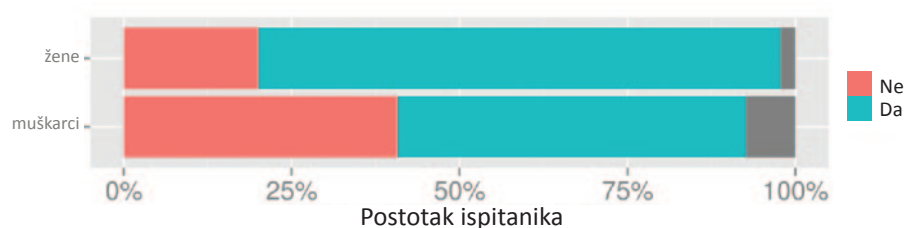
Ilustracija 20: Upoznatost nastavnika iz različitih tipova škola sa slučajevima darivanja za blagdane

Ilustracija 21: Upoznatost nastavnika iz različitih tipova škola sa slučajevima darivanja na kraju školske godine

Ilustracija 22: Upoznatost muških i ženskih nastavnika sa slučajevima darivanja na kraju školske godine

Ilustracija 23: Upoznatost muških i ženskih ravnatelja sa slučajevima darivanja na kraju školske godine

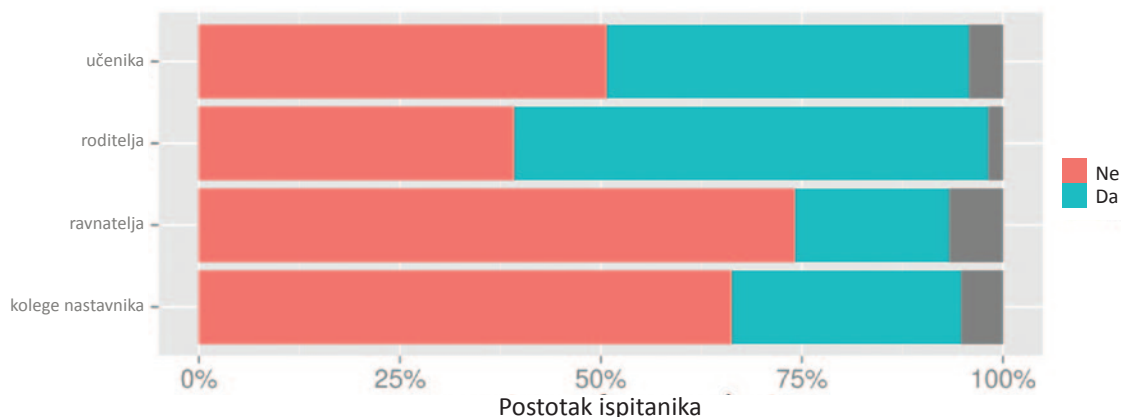
Ravnatelji su također različito upućeni u slučajeve darivanja nastavnika. Ravnateljice su upoznatiije sa praksom darivanja na kraju školske godine, čak 80% njih, u usporedbi s 56% ravnatelja¹⁵.

Što je dulje vremena ravnatelj radio u školi, to je upoznatiiji sa praksom darivanja na kraju školske godine.

Pritisak radi povišavanja ocjena

Pitali smo naše ispitanike jesu li upoznati sa

¹⁵ X-squared = 6.9085, df = 2, p-value = 0.03161

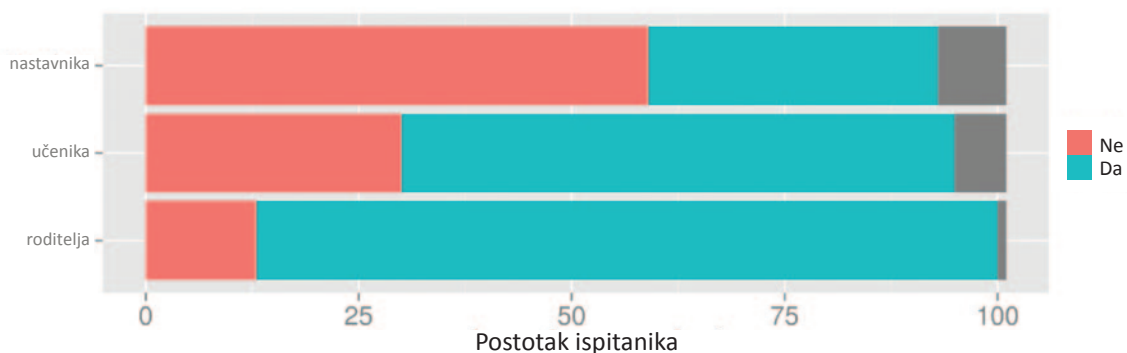
Ilustracija 24: Upoznatost nastavnika s pritiskom radi povišavanja ocjena od strane...

slučajevima vršenja pritiska na nastavnike kako bi učenicima povišali ocjene.

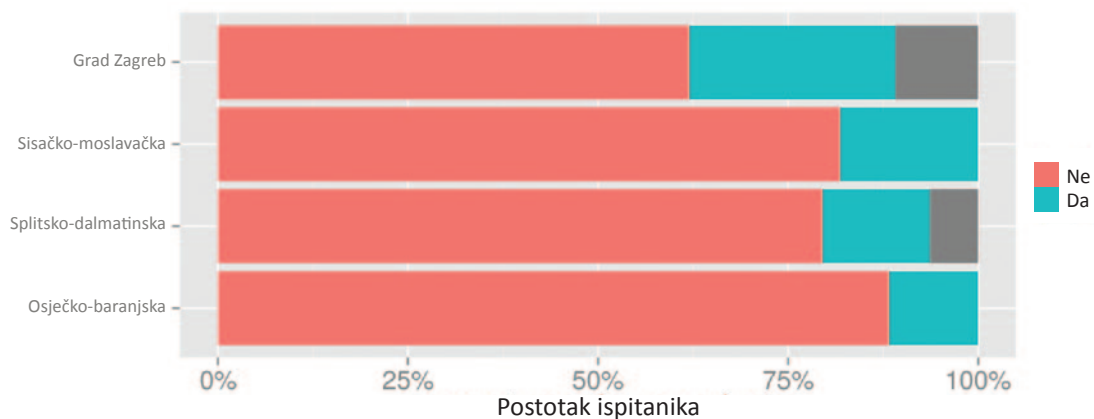
pritiscima od strane učenika. Rezultati pokazuju da takav pritisak zna doći i od strane drugih nastavnika, pa čak i ravnatelja škole.

Nastavnici su odgovorili kako su upoznati sa slučajem vršenja pritiska radi povišavanja loših ili ispravljanja negativnih ocjena. Većina, odnosno 60% njih, izjavila je pritisak dolazi od strane roditelja, dok je polovica njih upoznata s takvim

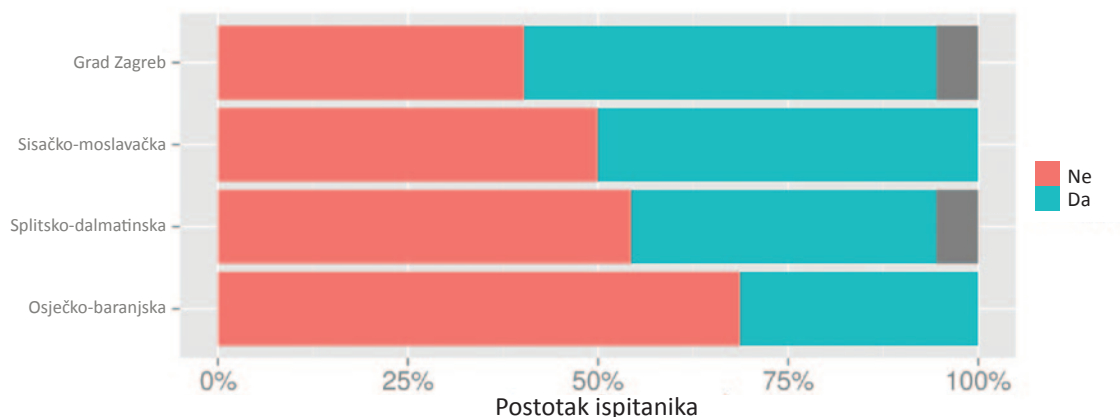
Gotovo 90% ravnatelja izjavilo je kako dobro zna da roditelji vrše pritisak na nastavnike, dok je gotovo 70% njih svjesno da pritisak dolazi od učenika.

Ilustracija 25: Upoznatost ravnatelja s pritiskom radi povišavanja ocjena od strane...

Ilustracija 26: Upoznatost nastavnika iz različitih županija s postojanjem pritiska s ciljem povišavanja ocjena od strane ravnatelja

Ilustracija 27: Upoznatost nastavnika iz različitih županija s postojanjem pritiska s ciljem povišavanja ocjena od strane učenika

Postoji razlika u upoznatosti s takvim pritiscima među nastavnicima i ravnateljima iz različitih županija¹⁶. 30% nastavnika iz Grada Zagreba izjavilo je da su upoznati s postojanjem takve prakse, dok taj postotak u ostalim županijama iznosi manje od 20%.

U Gradu Zagrebu također je i najveći broj nastavnika koji su izjavili kako su upoznati s pritiscima s ciljem povišavanja ocjena učenicima, njih 57%.¹⁷

I nastavnici i ravnatelji slažu se da je pritisak s ciljem povišavanja ocjena najuobičajeniji na kraju školske godine.

Privatne instrukcije

Sudionici istraživanja upitani su koliko su upoznati sa slučajevima kada nastavnici preporučuju privatne instrukcije iz svojih predmeta. Oko 30% ravnatelja i nešto manji postotak nastavnika izjavilo je da su upoznati s takvim slučajevima.

	Nastavnici	Ravnatelji
	n (%)	n (%)
Ne	235 (72.09%)	69 (70%)
Da	91 (27.91%)	30 (30%)

Tablica 17: Upoznatost roditelja i nastavnika sa slučajevima kada nastavnici preporučuju privatne instrukcije iz svojih predmeta

Netransparentno upisivanje djece i zapošljavanje nastavnika u srednje škole

Nastavnici i ravnatelji upoznati su sa slučajevima netransparentnog upisivanja djece u srednje škole. Oko 30% njih izjavilo je da su osobno upoznati s takvim slučajevima.

	Nastavnici	Ravnatelji
	n (%)	n (%)
Ne	228 (70.15%)	68 (70%)
Da	97 (29.85%)	32 (30%)

Tablica 18: Upoznatost roditelja i nastavnika sa slučajevima netransparentnog upisivanja djece u srednje škole

30% ravnatelja i 35% nastavnika upoznato je sa slučajevima netransparentnog zapošljavanja nastavnika u srednje škole.

	Nastavnici	Ravnatelji
	n (%)	n (%)
Ne	211 (64.92%)	70 (70%)
Da	114 (35.08%)	30 (30%)

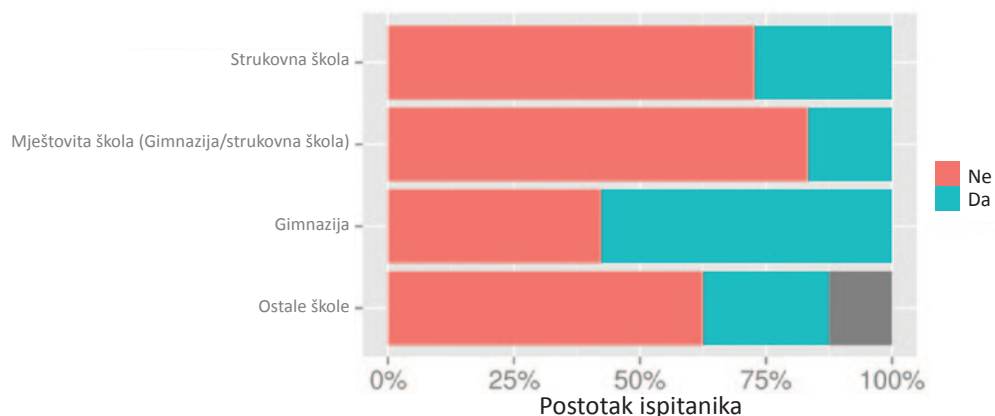
Tablica 19: Upoznatost roditelja i nastavnika sa slučajevima netransparentnog zapošljavanja nastavnika u srednje škole

Nastavnici koji svoje administrativne i privatne poslove povjeravaju učenicima

Gotovo 30% nastavnika i 34% ravnatelja upoznato je sa slučajevima kada nastavnici svoje administrativne poslove povjeravaju učenicima.

16 X-squared = 11.5247, df = 3, p-value = 0.009202

17 X-squared = 11.3294, df = 3, p-value = 0.01007

Ilustracija 28: Upoznatost ravnatelja iz različitih tipova škola sa slučajevima kada nastavnici svoje administrativne poslove povjeravaju učenicima

	Nastavnici n (%)	Ravnatelji n (%)
No	238 (71.04%)	66 (66%)
Yes	95 (28.96%)	34 (34%)

Tablica 20: Upoznatost nastavnika i ravnatelja sa slučajevima kada nastavnici svoje administrativne poslove povjeravaju učenicima

Ispitanike upoznate s ovom praksom u srednjim školama pitali smo da nabroje poslove koji se povjeravaju učenicima. Najčešće je zbrajanje izostanaka, unos podataka u evidenciju nastave, unos ocjena u tablice za nastavničke sjednice, sastavljanje tablica uspješnosti na kraju školske godine, računanje prosječnih ocjena itd. Osim toga, značajan broj ispitanika spomenuo je pomaganje u unošenju podataka u e-Maticu i e-Dnevnik.

Ravnatelji iz raznih škola razlikuju se prema stupnju upoznatosti sa slučajevima kada nastavnici svoje administrativne poslove povjeravaju učenicima. Gotovo 60% gimnazijskih ravnatelja upoznato je s ovom praksom¹⁸. U svim drugim školama broj ravnatelja upoznatih s ovom praksom ne prelazi 30%.

Samo je mali broj nastavnika i ravnatelja u ovom istraživanju izjavilo da su upoznati sa slučajevima kada nastavnici svoje privatne poslove povjeravaju učenicima. Tako kaže 5% nastavnika i 3% ravnatelja. Međutim, valja naglasiti da ovakva praksa ipak postoji.

	Nastavnici n (%)	Ravnatelji n (%)
Ne	310 (95.09%)	97 (97%)
Da	16 (4.91%)	3 (3%)

Tablica 21: Upoznatost nastavnika i ravnatelja sa slučajevima kada nastavnici svoje privatne poslove povjeravaju učenicima

Ispitanike upoznate sa slučajevima kada nastavnici svoje privatne poslove povjeravaju učenicima zamolili smo da nabroje te poslove. Najčešći poslovi uključuju plaćanje računa i kupovanje namirnica. Osim toga, nastavnici od učenika traže da za njih odlaze u kladionicu, da im pomognu sa selidbom, polaganjem pločica, kosidbom vrta i branjem grožđa.

Opravađavanje neopravađanih izostanaka

Gotovo svi ravnatelji i preko 90% nastavnika u ovom istraživanju izjavilo je da su upoznati sa slučajevima kada roditelji opravdađavaju neopravađane izostanke svoje djece.

	Nastavnici n (%)	Ravnatelji n (%)
Ne	26 (8%)	3 (3%)
Da	299 (92%)	97 (97%)

Tablica 22: Upoznatost nastavnika i ravnatelja sa slučajevima opravdađavanja neopravađanih izostanaka učenika u srednjim školama

¹⁸ X-squared = 9.3116, df = 3, p-value = 0.02542

Žalbe na korupciju i neetično ponašanje u srednjim školama

Premda je većina ispitanika u našem istraživanju čula ili je osobno upoznata s nekim tipom korupcije ili neetičnoga ponašanja, samo se mali broj njih odlučio poduzeti nešto u vezi s time. Štoviše, samo se 2% nastavnika, 6% ravnatelja i 7% roditelja žalilo na korupciju ili neetično ponašanje u srednjim školama.

	Nastavnici	Ravnatelji	Roditelji
Da	2%	6%	7%
Ne	98%	94%	93%

Tablica 23: 4.2.8 Jeste li se ikada žalili na korupciju ili neetično ponašanje u školskome sustavu?

Mišljenja nastavnika i učenika o uzrocima korupcije i neetičnoga ponašanja

Nastavnici i ravnatelji iz ovog istraživanja zamoljeni su da kažu svoje mišljenje o mogućim razlozima za korupciju i neetično ponašanje u srednjim školama. Ponuđena su im tri pitanja zatvorenog tipa i mogućnost da navedu neki drugi razlog. Njihovi odgovori prikazani su u donjoj tablici. 62% nastavnika i 68% ravnatelja vjeruje da su razlozi za korupciju u srednjim školama ukorijenjeni u društvu. S druge strane, 26% nastavnika i 31% ravnatelja navelo je "lakše postizanje ciljeva" kao jedan od razloga za korupciju i neetično ponašanje u srednjim školama. Zanimljivo je da nijedan ravnatelj ne misli da loš obrazovni sustav dopušta takvo ponašanje.

	Nastavnici	Ravnatelji
Takvo je društvo	62%	68%
Loš obrazovni sustav dopušta takvo što	10%	0%
Lakše postizanje ciljeva	26%	31%

Tablica 24: Mišljenja nastavnika i ravnatelja o uzrocima porasta korupcije i neetičnoga ponašanja u srednjim školama

Dvadeset i devet nastavnika navelo je različite razloge postojanja korupcije od onih ponuđenih. Takvi su, primjerice, iskrivljeni sustav vrijednosti, neučinkovitost kazni ili njihovo nedosljedno

provođenje, nepotizam, sistematično uništavanje moralnih i etičkih društvenih vrijednosti, dominacija i moć političke elite, nezaposlenost, nedostatak empatije i altruizma, pritisak od strane nadređenih, loš odgoj počinitelja korupcije, kao i njihov nerijetko nizak materijalni položaj u društvu.

Dvoje je ravnatelja također navelo druge razloge za korupciju i neetično ponašanje u srednjim školama. Oni smatraju da sudionicima u korupciji nedostaje profesionalnosti i morala te da se u današnjim uvjetima obrazovanje smatra nebitnim, što vodi k porastu koruptivnih oblika ponašanja.

Prepisivanje i varanje na satu

Preko 90% nastavnika u našem istraživanju izjavilo je da je uhvatilo učenika kako prepisuje na njegovu satu.

Od preostalih 8%, ili 27 nastavnika, koji su izjavili da na njihovu satu nema prepisivanja ni varanja, devetero su nastavnici tjelesne i zdravstvene kulture, dok ih osmero predaje glazbenu kulturu, vjeronauk, etiku i praktičnu nastavu.

	n	%
Ne, na mojemu satu nema varanja	27	8.33%
Da, ali rijetko	127	39.20%
Ponekad	133	41.05%
Da, veoma često	37	11.42%

Tablica 25: Jeste li ikada uhvatili učenika u prepisivanju na svojem satu?

Stavovi nastavnika i ravnatelja o korupciji

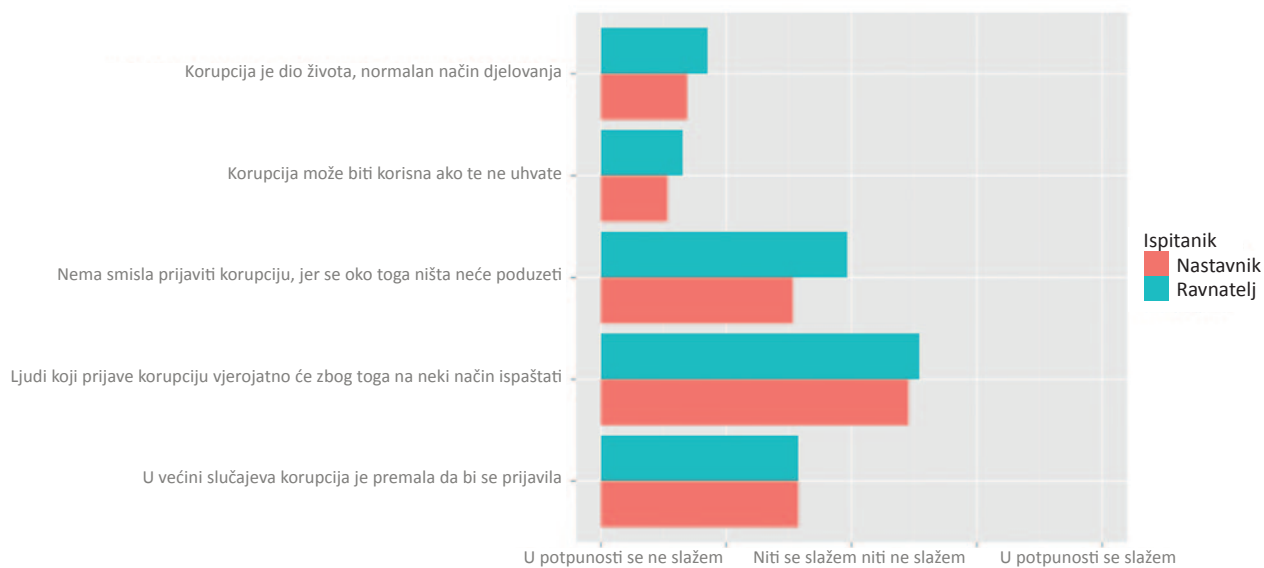
Nastavnici i ravnatelji koji su sudjelovali u istraživanju zamoljeni su da navedu u kojem se stupnju slažu s pet tvrdnji o korupciji. Svoje slaganje izrazili su na ljestvici od 1 do 5, gdje 1 označava potpuno neslaganje, a 5 potpuno slaganje s tvrdnjom. Donja ilustracija pokazuje prosječne rezultate na ljestvici od 1 do 5 za svaku tvrdnju.

Svi se uglavnom ne slažu s izjavom da je korupcija dio života, normalan način djelovanja, te da može biti korisna ako vas ne ulove.

Nastavnici i ravnatelji izjavili su svojevrsno neslaganje s izjavom da je u većini slučajeva korupcija previše sitna da bi se prijavila.

Dok većina ravnatelja vjeruje da nema smisla prijaviti korupciju, jer se time neće ništa postići, mišljenja nastavnika su podijeljena.

Većina nastavnika i ravnatelja slaže se s izjavom kako je vjerojatno da će ljudi koji prijave korupciju jednoga dana zbog toga na neki način ispaštati.

Ilustracija 29: Stupanj slaganja nastavnika i ravnatelja s izjavama o korupciji

Zaključci

Rezultati prikazani u prethodnom poglavlju potvrđuju rezultate kvalitativnog istraživanja u prvom dijelu ovoga projekta: određeni oblici sitne korupcije i neetičnoga ponašanja postoje u hrvatskim srednjim školama.

Drukčije tretiranje učenika

U hrvatskim srednjim školama drukčiji tretman dodijeljen je učenicima čiji roditelji uživaju visok društveni status, djeci drugih nastavnika te učenicima koji dobiju dobre ili loše ocjene na početku školske godine. Međutim, drukčiji tretman najčešće je usmjeren na učenike koji sudjeluju u izvannastavnim aktivnostima. Takvi učenici češće uživaju povlastice i drukčije su tretirani u Gradu Zagrebu nego drugim županijama te u gimnazijama nego u drugim tipovima škola. Nastavnici iz manje razvijenih županija više primjećuju kako učenici čiji roditelji uživaju visok društveni status dobivaju drukčiji tretman u školi.

Samo je mali broj roditelja osobno svjedočio favoriziranju određenih učenika u srednjim školama. Riječ je o samo 6% njih.

Darivanje

Praksa poklanjanja darova nastavnicima prilično je učestala u hrvatskim srednjim školama. Darivanje je najčešće na kraju školske godine. Preko dvije trećine ravnatelja i polovica nastavnika u ovom istraživanju osobno su vidjeli kako se nastavnicima poklanjaju darovi na kraju školske godine. 15% roditelja srednjoškolskih učenika također je osobno svjedočilo ovakvoj praksi.

Darovi koji se nastavnicima daju na kraju školske godine nisu sasvim "nevini". Gotovo 40% roditelja koji su osobno vidjeli kako se nastavnicima daju darovi na kraju školske godine izjavili su da je riječ o nakitu ili zlatu.

Rezultati pokazuju da je praksa darivanja nastavnika na kraju školske godine češća u razvijenijim

županijama. Čini se i kako gimnazijski nastavnici dobivaju više darova na kraju školske godine od svojih kolega iz drugih tipova škola.

Premda su slučajevi u kojima se nastavnicima poklanjaju darovi za blagdane kako bi se na njih vršio pritisak s ciljem povisivanja loših ili negativnih ocjena ili kako bi odgodili ispit ili usmeno ispitivanje prilično rijetki, ipak se događaju te su prisutni kao pojava u hrvatskim srednjim školama. Praksa darivanja nastavnika s ciljem odgađanja usmenoga ispitivanja/ispita nešto je prisutnija u Splitsko-dalmatinskoj županiji nego u Gradu Zagrebu, Osječko-baranjskoj i Sisačko-moslavačkoj županiji.

Pritisak s ciljem povisivanja ocjena

Nastavnici u hrvatskim srednjim školama podvrgnuti su pritisku kako bi učenicima povisili loše ili popravili negativne ocjene. Ti pritisci uglavnom dolaze od roditelja i s vremenom su sve jači. Polovica svih ispitanih roditelja upoznata je s postojanjem takvih pritisaka, dok je 60% nastavnika i preko 90% ravnatelja osobno upoznato s postojanjem takvih pritisaka od strane roditelja.

Nastavnici osjećaju pritisak ne samo od roditelja. Učenici, drugi nastavnici, pa čak i ravnatelji vrše pritisak na nastavnike da učenicima povise ocjene.

Primjerice, u Gradu Zagrebu gotovo je svaki treći nastavnik upoznat s takvim pritiskom od strane ravnatelja. U ostalim županijama u prosjeku je gotovo svaki peti nastavnik upoznat s takvom praksom.

Sudeći po mišljenju nastavnika, čini se da je od četiri županije pokrivena ovim istraživanjem najveći pritisak od strane učenika zabilježen u Gradu Zagrebu.

Nastavnici i ravnatelji slažu se da je pritisak s ciljem povisivanja ocjena najčešći na kraju školske godine.

Privatne instrukcije

Nastavnici preporučuju privatne instrukcije iz njihovih predmeta. Polovica ispitanih roditelja svjesna je da nastavnici preporučuju privatne instrukcije iz svojih predmeta, dok je 15% njih osobno svjedočilo takvim slučajevima. Nastavnici i ravnatelji također su potvrdili postojanje takve prakse, te je gotovo trećina obiju skupina izjavila da su osobno upoznati s takvim slučajevima. Rezultati podupiru prijašnja istraživanja koja upućuju na to da je nastavnik bitan faktor u odluci uzimanja privatnih instrukcija. (Jokić et al. 2013).

Netransparentno upisivanje djece i zapošljavanje nastavnika u srednje škole

Unatoč naizglednom dojmu da je upis postao mnogo transparentniji od pojave e-upisa, još uvijek postoji problem netransparentnoga i sumnjivog upisa u srednje škole. Štoviše, gotovo je polovica ispitanih roditelja izjavila da je upoznata s netransparentnim upisom u srednje škole. Rezultati kvalitativnog istraživanja provedenoga u prvome dijelu ovog projekta pokazuju kako nastavnici smatraju da roditelji nemaju jasnu sliku o tome, budući da nisu dovoljno obaviješteni o dodatnim bodovima tijekom upisa, te da je pojava korupcije za vrijeme upisa rijetka iz razloga što upisni postupak uključuje troje nastavnika. S druge strane, rezultati ovoga istraživanja pokazuju da je oko 30% nastavnika i 30% ravnatelja osobno upoznato sa slučajevima netransparentnog upisa djece u srednje škole.

Također postoji problem s netransparentnim zapošljavanjem nastavnika u hrvatske srednje škole, te je oko trećine ravnatelja i nastavnika osobno upoznato s takvim slučajevima.

Povjeravanje administrativnih i privatnih poslova učenicima

Učenici obavljaju razne administrativne, a katkad čak i privatne poslove za nastavnika, što potvrđuje gotovo trećina nastavnika i ravnatelja.

Najčešći administrativni poslovi uključuju zbrajanje izostanaka, unos podataka u evidenciju

nastave, unos ocjena u tablice za nastavničke sjednice, sastavljanje tablica uspješnosti na kraju školske godine, računanje prosječnih ocjena itd. Gimnazijalci obavljaju administrativne poslove za svoje nastavnike dvaput češće od učenika iz drugih tipova škola. Rezultati kvalitativnog istraživanja pokazuju da je učenicima neugodno odbiti takve zadatke te da se boje da ne naprave pogrešku, osobito kada je riječ o unošenju ocjena u e-Dnevnik.

Učenici katkad obavljaju i osobne poslove za nastavnike. Najčešći su poslovi plaćanje računa i kupovina namirnica. Osim toga, nastavnici učenike šalju u kladionicu, traže ih za pomoć pri selidbi, polaganju pločica, kosidbi vrta te berbi grožđa. Učenici se slažu da su takve radnje neetične, ali ih obavljaju kako bi izostali s nastave.

Opravađavanje učenikovih neopravađanih izostanaka

Roditelji opravdađavaju izostanke svoje djece i to predstavlja uobičajenu praksu u hrvatskim srednjim školama. Gotovo su svi nastavnici i ravnatelji upoznati s takvim slučajevima. 15% roditelja uglavnom opravdađava djetetove izostanke zbog njegove nepripremljenosti za test ili usmeno ispitivanje, zbog njegova umora i iscrpljenosti ili kašnjenja u školu. Neki roditelji opravdađavaju izostanke svojega djeteta čak i kada on markira nastavu.

Mišljenje o uzrocima korupcije i neetičnoga ponašanja

Većina nastavnika i ravnatelja smatra da razlozi za korupciju potječu iz samoga društva, budući da su ukorijenjeni u njemu. Većina roditelja dijeli njihovo mišljenje.

Premda 10% nastavnika i gotovo trećina roditelja vjeruje da je korupcija u srednjim školama uzrokovana lošim obrazovnim sustavom, koji dopušta takvu praksu, ravnatelji ne dijele njihovo mišljenje.

Žalbe na korupciju i neetično ponašanje

Premda rezultati analize nedvojbeno pokazuju da slučajevi sitne korupcije i neetičnoga ponašanja u hrvatskim srednjim školama postoje, da su svi sudionici srednjoškolskoga sustava upoznati s njihovim oblicima, te da nastavnici, ravnatelji, roditelji i učenici sudjeluju u korupciji i neetičnome ponašanju, samo zanemariv broj istih odluči se požaliti. Kao najčešće objašnjenje navode strah da će, odluče li se na takav postupak, zbog njega ispaštati.

Preporuke

Općenito

1. Istraživanje pokazuje očito postojanje neetičnog ponašanja i korupcije u hrvatskim srednjim školama. Stoga se preporuča provedba dubljega istraživanja na reprezentativnome nacionalnom uzorku na ovu temu, kako bi se prikupili što detaljniji podaci. Osobito je važno istražiti mogućnost postojanja sustavne korupcije u obrazovanju, što nije učinjeno u ovome istraživanju.
2. Preporuča se evaluacija školskoga upravnog sustava s ciljem vrednovanja i kritičke provjere njegove implementacije, budući da trenutna istraživanja pokazuju postojanu nekoherentnost između teorije i prakse u školskoj upravi.
3. Bilo bi poželjno osnovati udrugu nastavnika posvećenu konsolidaciji nastavničkoga zanimanja i digniteta te postavljanju standarda u nastavničkom zanimanju. Takva bi se udruga u prvom redu bavila profesionalnim (stručnim) aspektima podučavanja te bi tomu obučavala nastavnike.

Razina sustava

1. kako bi nastavnička autonomija i neovisnost bila što veća, treba nastaviti s povećanjem informatizacije sveukupnoga školskog procesa (upis, markiranje i odsutnost, sustav ocjenjivanja, itd.) To bi smanjilo mogućnosti za manipulaciju i otklonilo od nastavnika pritisak za povišavanjem ocjena ili opravdavanjem izostanaka, koji prema rezultatima ovoga istraživanja trpe.
2. Kako bi škole imale što efikasnije i efektivnije ravnatelje, koji se mogu boriti s korupcijom i neetičnim ponašanjem, trebalo bi uvesti tzv. "školu za ravnatelje", koja bi učvrstila sposobnosti trenutnih školskih ravnatelja i pripremila buduće ravnatelje za tu dužnost. Takva bi škola obučavala voditelje škola potrebnim vještinama za menadžment i upravljanje, koje nisu stekli kao

nastavnici prije stupanja na vlast.

3. U škole bi kao obvezni predmet trebalo uvesti građanski odgoj. On bi učenike učio vrijednostima kako bi prepoznali koruptivno i neetično ponašanje te stekli potrebne vještine kojima bi spriječili ili se oduprli takvom ponašanju u školi i društvu.

Razina škole

1. U svim školama trebao bi postojati obavezni etički kodeks. Trebali bi ga zajedničkim snagama sastaviti školsko osoblje, učenici i roditelji. Koruptivno i neetično ponašanje trebali bi biti posebno obrađeni u takvom dokumentu. Kao što istraživanje pokazuje, u kodeks bi jasno trebalo uključiti pravilnik o privatnim instrukcijama kako bi se jasno naglasilo tko i u kojim uvjetima smije podučavati učenike, ako je zaposlen u školi.
2. Škole bi se trebale pobrinuti da svi učenici i roditelji budu detaljno obaviješteni i svjesni svih školskih pravila i školskoga kodeksa, kao i svojih prava, kako bi mogli aktivno sudjelovati u školskome životu.
3. Svaki novoizabrani član školskoga odbora trebao bi proći obuku u kojoj bi bio upoznat sa školskim pravilnikom i upravom, kako bi bio što učinkovitiji za vrijeme svojega mandata.

Citati:

- 1.H. Wickham. ggplot2: elegant graphics for data analysis. Springer New York, 2009.
- 2.H. Wickham. Reshaping data with the reshape package. *Journal of Statistical Software*, 21(12), 2007.
- 3.Jokić, B. et al., 2013. Emerging from the shadow: A Comparative Qualitative Exploration of Private Tutoring in Eurasia, Network of Education Policy Centres (NEPC).
- 4.R Core Team (2013). R: A language and environment for statistical computing. R Foundation for Statistical Computing, Vienna, Austria. URL <http://www.R-project.org/>.

OBRAZOVANJE PROTIV KORUPCIJE

Nositelj projekta

Partner

Partner

Partner

Sufinancira
VLADA REPUBLIKE HRVATSKE
Ured za udruge

Projekt financira
Europska unija

Stajališta izražena u ovoj publikaciji ne odražavaju nužno stajališta Europske unije ili Ureda Vlade Republike Hrvatske za udruge.